

Ukupno je slomljeno 1,000.993 kom litarskih boca, 289.447 kom. polalitar-skih i 487.735 jogurt boce od 1/4 lit.

Ako se uzme u obzir cena koštanja svake boce, materijalni gubici na stak-lenjoj ambalaži mogu se prikazati u tabeli br. 3.

Tabela 3

Mlekara	Gubici (dinara)
A	15,497.744
B	5,449.008
C	4,370.870
D	37,924.076
E	3,727.026
F	2,049.679
UKUPNO: 69,018.403	

Smatra se da bi se postigle milionske uštede ako bi se gubici sveli približno na evropski nivo. Stalna kontrola loma ima za krajnji cilj smanjenje gubitaka. Na osnovu podataka kojima sada raspoložemo možemo reći da je stalna kontrola loma boce u austrijskim mlekarama dovela do toga da vrednost loma otpadne od 1,55% u god. 1960. na 1,32% u god. 1962.

Dr. Dušan Jović, Beograd

## Novi propisi o kvalitetu mleka, proizvoda od mleka i sladoleda

Odkora započela je primena Pravilnika o kvalitetu mleka i proizvoda od mleka, sirila i mlekarskih kultura, sladoleda i praška za sladoled, jaja i proiz-voda od jaja koji je objavljen u »Službenom listu SFRJ«, broj 15 od 8. jula god. 1964. i prema odredbi iz čl. 128. ovog Pravilnika stupio na snagu 9. jula 1964. tj. tačno po isteku tri meseca od dana objavljivanja. Za bolje razumevanje i time bolju primenu ovog Pravilnika potrebno je da se istaknu neke osobine i novine njegovih odredaba koje se odnose na sve namirnice čiji kvalitet on određuje s naročitim osvrtnom na odredbe koje se odnose na kvalitet mleka, proizvoda od mleka i sladoleda.

Do stupanja na snagu novog pravilnika važile su odredbe iz glave II, III, V i XXIV Pravilnika o kvalitetu životnih namirnica i o uslovima za njihovu proizvodnju i promet iz 1957. godine. Pošto je ovaj, nazovimo ga »stari pravilnik«, sadržao odredbe o kvalitetu svih namirnica i pošto su njegove odredbe, ne toliko za mleko i proizvode od mleka koliko za druge namirnice, bile u mnogome manjkave i vremenom usled naglog razvoja prehrambene industrije prevaziđene, ukazala se potreba da se donese novi, kompletniji propis o kva-litetu životnih namirnica koji bi više odgovarao našoj stvarnosti i koji bi zašti-tio u prvom redu interese potrošača. Naravno da se pritom nije smelo zanema-riti i ispustiti iz vida šta se kod nas može proizvoditi s obzirom na naše eko-nomske uslove i tehnološka dostignuća u proizvodnji namirnica.

Novi propisi o kvalitetu životnih namirnica (koje sada donosi na osnovu Zakona o jugoslovenskim standardima Savezni sekretarijat za trgovinu u saglasnosti sa Saveznim sekretarijatom za zdravstvo i socijalnu politiku, Saveznim sekretarijatom za poljoprivredu i šumarstvo i Saveznim sekretarijatom za industriju) po svom obimu povećali su se u toj meri da bi bili suviše glomazni kad bi se objavili u jednom pravilniku o kvalitetu jedinstvenom za sve životne namirnice. Zbog toga odlučeno je da se ovi propisi objave u osam posebnih pravilnika u kojima bi bio propisan kvalitet za pojedine grupe namirnica. Do sada je objavljeno sedam pravilnika među kojima i ovaj novi. Stupanjem na snagu novog pravilnika prestale su da važe i odredbe čl. 145—155. Pravilnika o pregledu stoke za klanje i mesa i o veterinarskoj kontroli živežnih namirnica životinjskog porekla iz 1952. koje su zadirale u domenu kvaliteta mleka i jaja i koje su zbog toga prenete u novi pravilnik, a Rešenjem o stavljanju van snage jugoslovenskih standarda za životne namirnice, donetim od Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju i objavljenim u »Službenom listu SFRJ«, broj 51/63., prestali su od 25. decembra 1963. da važe JUS E. C3. 001 za mleko i JUS E. K4. 001 za maslac. Tako je sada kvalitet mleka, proizvoda od mleka i sladoleda propisan u jednom, jedinstvenom propisu u novom pravilniku.

### **Opšte odredbe**

S odredbama novog pravilnika koje stvarno propisuju uslove kvaliteta za mleko, proizvode od mleka i sladoled u uskoj su vezi opšte odredbe. Sve odredbe o kvalitetu iz novog pravilnika obavezne su za sve radne organizacije, druga pravna lica i građane, koji proizvode i stavljaju u promet namirnice, ukoliko nije učinjen izuzetak u samom pravilniku (čl. 12) i primenjuju se takođe za namirnice koje se uvoze, kao i za namirnice namenjene izvozu (čl. 10). Izuzetak je učinjen jedino za namirnice namenjene izvozu, i to ako za pojedine namirnice posebnim propisima nije drukčije predviđeno i ako propisi zemlje uvoznice ili običaji na inostranom tržištu zahtevaju odstupanja u pogledu kvaliteta (čl. 10. stav 2).

U posebnim propisima o kvalitetu ovih namirnica nije za svaku vrstu namirnica propisano kojim se prevoznim sredstvima smeju prevoziti niti način njihovog čuvanja odnosno uskladištavanja, već je za sve namirnice uopšteno propisano da se one smeju prevoziti samo prevoznim sredstvima koja obezbeđuju očuvanje njihovog kvaliteta i higijenske ispravnosti i da se moraju čuvati odnosno uskladištavati na način koji takođe obezbeđuje očuvanje njihovog kvaliteta i higijenske ispravnosti (čl. 11).

Praktički je bilo neizvedivo da se u novom pravilniku propiše kvalitet za sve vrste namirnica koje on tretira. Da bi se omogućilo stavljanje u promet ovih namirnica u što širem asortimanu, određeno je za one namirnice za koje nije propisan kvalitet da važe shodno odredbe za srodne namirnice i da su radne proizvođačke organizacije dužne za takve namirnice doneti pre njihovog proizvođenja proizvođačke specifikacije, kao i za namirnice za koje je to u novom pravilniku izrično propisano (čl. 2), kao što je to propisano za kefir, mlečne napitke, fermentisane mlečne napitke i za ostale vrste sira za koje nije propisan kvalitet (čl. 40, 41. i 78). Proizvođačka specifikacija je u pogledu kvaliteta u stvari zamenila pređašnju registraciju kod republičkih sanitarnih inspektorata od koje se razlikuje u tom što proizvođačku specifikaciju ne treba nikome podnositi, već je dovoljno da ju proizvođač, shodno Zakonu o jugosla-

venskim standardima, zavede u svoj registar proizvođačkih specifikacija i da je na zahtev organa nadležnih za kontrolu kvaliteta pokaže. Ona za proizvođače ima isti značaj kao propis o kvalitetu i u slučaju njenog nepridržavanja primenjuju se iste sankcije kao kod nepridržavanja propisa o kvalitetu.

Iz novog pravilnika izostavljene su bakteriološke norme i kolutitar za mleko i proizvode od mleka, jer je odlučeno da se bakteriološke norme prošire na sve lakokvarljive namirnice. Zbog toga je određeno da će se bakteriološke norme propisati posebnim propisima (čl. 3).

Za namirnice koje proizvođač stavlja u promet u originalnom pakovanju propisani su podaci koje treba da sadržava deklaracija na sudu, omotu ili etiketi, pod uslovom da novim pravilnikom za pojedine namirnice nije drukčije propisano (čl. 4. stav 1. i 2). Od deset raznih podataka koji su predviđeni da može sadržavati deklaracija, četiri od njih su obavezni, a ostalih šest fakultativni. Obavezno mora da sadržava podatke o nazivu namirnice i njenom trgovinskom imenu — ako ga ima, nazivu (imenu) i sedištu proizvođača, datumu proizvodnje i neto-količini (težini, zapremini). Za svaku vrstu namirnica određeni su tačni nazivi i prilikom njihovog stavljanja u promet u originalnom pakovanju moraju se prema tim nazivima označiti. Novim pravilnikom dozvoljeno je odstupanje u pogledu obaveznih podataka samo prilikom deklariranja pasterizovanog mleka, kiselog mleka i jogurta. Za ove namirnice određeno je da se umesto datuma proizvodnje stavlja dan pasterizacije odnosno za kiselo mleko i jogurt — dan punjenja (član 28. stav 1. i član 79. stav 4). Još jedan izuzetak je učinjen za upakovani domaći maslac, kojeg mogu proizvoditi i stavlјati u promet samo individualni proizvođači, da ne sme na omotu imati nikakve oznake (član 83. stav 6).

Ostalih šest fakultativnih podataka deklaracija mora da sadrži samo u određenim slučajevima, i to kada su namirnici dodata neka od dozvoljenih sredstava koja menjaju svojstva namirnice ili kada su izrično propisani u novom pravilniku ili drugim propisima. Često postoji dilema koje od ovih podataka i kada treba da ih sadrži deklaracija i zato se navode konkretni slučajevi u kojima deklaracija mora da sadrži neki od fakultativnih, dopunskih podataka. Tako, npr. dopunske podatke deklaracija mora da sadrži:

**1. o bojenju** — ako je namirnica obojena veštačkim ili prirodnim bojama. U smislu člana 9. svako bojenje namirnica je u principu zabranjeno, ukoliko to nije pravilnikom drukčije propisano. Tako je propisano da se mogu bojiti samo testo tvrdog sira karotinom odnosno njegovim derivatima ili anato bojom i kora tvrdog sira — bojama predviđenim za bojenje životnih namirnica (član 72). Podatak o bojenju tvrdog sira ili njegove kore ako se stavlja u promet u originalnom pakovanju mora biti ispisan neposredno ispod naziva tvrdog sira slovima iste veličine i tipa kao slova ostalog teksta deklaracije, izuzev teksta naziva namirnice i proizvođača (član 4. stav 3);

**2. o konzervisanju, hemijskom nazivu i količini upotrebljenog konzervansa** — ako je namirnica konzervisana hemijskim sredstvima. U pogledu upotrebe hemijskih sredstava za konzervisanje namirnica i načinu ispisivanja podataka o konzervisanju važi isto što je navedeno za bojenje. Konzervisati se mogu hemijskim sredstvima samo sirila, i to sorbinskom kiselinom ili njenim solima odnosno benzoovom kiselinom ili njenim solima (član 88. stav 3);

**3. o vrsti i količini materija od biološke vrednosti** — ako su dodate namirnici radi obogaćivanja njenog sastava. U slučaju obogaćivanja vitaminima sterilizovnog mleka, deklaracija bi morala da sadrži i podatak o vrsti i količini dodatog vitamina;

**4. o osnovnim sastojcima namirnice i količini tih sastojaka izraženoj u mernim jedinicama ili u procentima u odnosu na neto-količinu namirnice** — ako je to za namirnice određene novim pravilnikom. To je određeno za kefir, mlečne napitke i fermentisane mlečne napitke (član 80. stav 2) i za sve vrste mleka u prahu (član 82. stav 5);

**5. o broju i datumu registracije** — ako je registracija namirnice obavezna prema odredbama novog pravilnika ili prema važećim propisima o zdravstvenom nadzoru nad životnim namirnicama. Prema novom pravilniku registracija nije obavezna; a prema Osnovnom zakonu o zdravstvenom nadzoru nad životnim namirnicama kao za sada važećem propisu o zdravstvenom nadzoru nad životnim namirnicama registracija bi bila obavezna kad bi se, npr. sterilizovanom mleku ili nekoj drugoj namirnici dodali vitamini. U tom slučaju njihova deklaracija morala bi da sadrži i podatak o broju i datumu registracije kod republičkog sanitarnog inspektorata;

**6. o roku upotrebe i drugim podacima od interesa za potrošače** — ako je to za namirnice određeno novim pravilnikom. Tako je određeno da podatak o roku upotrebe mora da sadrži deklaracija za kefir, mlečne napitke i fermentisane mlečne napitke (član 80. stav 2); za sve vrste zgusnutog mleka (član 81. stav 3); za sve vrste mleka u prahu (član 82. stav 5). Kao podatke od naročitog interesa za potrošače određeno je da deklaracija za kiselo mleko i jogurt proizvedeni u celini ili delimično od mleka u prahu ili od pasterizovanog obranog mleka mora sadržati i podatak o vrsti mleka od kog su proizvedeni (član 79 stav 4); za sve vrste pavlaka koje se mogu stavljati u promet samo u originalnom pakovanju, kao što su pasterizovana slatka pavlaka, sterilizovana slatka pavlaka, pasterizovana pavlaka za kafu, sterilizovana slatka pavlaka za kafu i kisela pasterizovana pavlaka — podatak o sadržaju mlečne masti izraženoj u procentu (član 80. stav 3); za sve vrste zgusnutog mleka — podatak o uputstvu za upotrebu, a za zgusnuto zaslađeno mleko i zgusnuto zaslađeno obrano mleko — i podatak o čuvanju na hladnom mestu (član 81. stav 3); za sve vrste mleka u prahu — podatak o uputstvu za upotrebu (član 82. stav 5); za maslac kome je dodata so — podatak o količini dodate soli (član 83. stav 5); za sve vrste sira koje se stavljaju u promet u originalnom pakovanju — podatak o sadržaju mlečne masti u suvoj materiji, a za topljeni sir kome su dodate životne namirnice — i podatak o vrsti i količini dodatih životnih namirnica (član 86. stav 4).

Za namirnice koje ne pakuje proizvođač deklaracija mora da sadrži, pored navedenih podataka, i podatke o nazivu i sedištu onoga koji je namirnicu pakovao, kao i datum pakovanja (član 5). U slučaju da je, u smislu člana 83. stav 3. maslac II klase prepakovan, njegova deklaracija morala bi, pored obaveznih podataka, da sadrži i podatke o nazivu radne organizacije i njenom sedištu koja je prepakovala ovu vrstu maslaca i o datumu pakovanja.

Ako se namirnice stavljaju u promet u originalnom pakovanju čija težina ne premaša težinu od 50 grama (topljeni sir u kriškama od 30 ili 50 g), deklaracija treba da sadrži samo podatke o nazivu namirnice, nazivu i sedištu proizvođača odnosno privredne organizacije koja je namirnicu pakovala i o neto-težini.

Za namirnice koje se ne stavljaju u promet u originalnom pakovanju određeno je da moraju biti deklarirane samo kad je to predviđeno novim pravilnikom (član 7). Tako je predviđeno da se prilikom prodaje mekog sira koji se ne stavlja u promet u originalnom pakovanju mora na podesan način (na kaci, na tablici iznad sira i sl.) označiti vrsta sira i masnoća sira prema sadržaju

mlečne masti u suvoj materiji, kao na primer, polumasni beli sir u kriškama, dok se na kori tvrdog sira koji se ne stavlja u promet u originalnom pakovanju moraju na podestan način (utiskivanjem pečatom na koru ili lepljenjem etikete) označiti podaci o proizvođaču, nazivu sira, sadržaju mlečne masti u suvoj materiji i datumu proizvodnje (član 86. stav 2. i 3).

Pored već navedenog bojenja i konzervisanja hemijskim sredstvima u principu je zabranjeno i konzervisanje jonizujućim zracima i dodavanje namirnicima drugih hemijskih sredstava, pod uslovom da novim pravilnikom nije drukčije propisano (član 9). Konzervisanje namirnica zračenjem jonizujućim zracima za sada nije predviđeno ni za jednu namirnicu, dok je dodavanje drugih hemijskih sredstava dozvoljeno u proizvodnji zgusnutog mleka do 0,08% dinatrijumfosfata (član 42. stav 2), pri sterilizaciji slatke pavlake — do 0,05% dinatrijumfosfata (član 51. stav 3), u proizvodnji topljenog sira — do 3% fosfata ili do 4% citrata (član 75. stav 1) i u proizvođenju sladoleda — do 0,5% stabilizatora ili sredstva za vezivanje (član 101. stav 1. tač. 10 i član 103. stav 1. tač. 7).

(Nastavit će se)

**Dr Ivo Jeličić, Zagreb**

Stočarski selekcijski centar Hrvatske

## **Uzgojno-seleksijski rad u govedarstvu te proizvodnja mlijeka na društvanim gospodarstvima i govedarskim ograncima u god. 1963. u SR Hrvatskoj**

Poslije II svjetskog rata kako su se formirala socijalistička gospodarstva na području Hrvatske nabavljala se i rasplodna goveda i to pretežno iz govedarskih organizacija. Tako se postepeno uvađalo i na društvena gospodarstva potrebno uzgojno knjigovodstvo kao oslonac uzgojno-seleksijskom radu.

Da se uzgojno-seleksijskom radu obrati što veća pažnja te tako dâ pravi značaj akcijama na podizanju govedarske proizvodnje, naša je društvena zajednica uvela davanje premije za kravlje mlijeko, ali pod uslovom, da privredne organizacije moraju uvesti matično knjigovodstvo, selekciju i kontrolu produktivnosti krava. Premija za kravlje mlijeko je 15 d/l u god. 1963., a god. 1964. 20 d/l.

Ta mjera dala je još više podstreka uzgojno-seleksijskom radu, pa su društvena gospodarstva pristupila još stručnijem radu u uzgojno-seleksijskim poslovima uvađajući individualno ispitivanje masti u mlijeku (nabava Gerberovih aparata, raznog pribora, kompletiranje laboratorija i sl.).

Iznjet ćemo rezultate uzgoja i kontrole produktivnosti goveda u poljoprivrednim kombinatima i na dobrima kao i zadružnim ekonomijama te i u stočarskim organizacijama individualnih proizvođača za god. 1963., a prema izvještaju Stočarskog selekcijskog centra Hrvatske.

### **Brojno stanje rasplodnih goveda na poljoprivrednim dobrima po pasminama i strukturi**

U god. 1963. zaustavljeno je naglo opadanje broja rasplodnih goveda na poljoprivrednim dobrima, tako da je stanje krajem god. 1963. mnogo povoljnije nego prije godinu dana. Da je došlo do poboljšanja stanja rasplodnih goveda svakako je utjecala činjenica, da se je cijena mlijeku povisila, te tako pribli-